משנה · אחרונים · תוספות רבי עקיבא איגר · סדר מועד

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה ראש השנה

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה ראש השנה

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-רבי-עקיבא-איגר-על-משנה-ראש-השנה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ג 4
משנה ד 5
משנה ט 5
פרק ב 5
משנה א 5
משנה ח 6
פרק ג 6
משנה א 6
משנה ז 6
משנה ח 7
פרק ד 8
משנה ח 8

פרק א

משנה א

[אות א] **בהרע"ב ד"ה ולרגלים. לענין הנודר**. ור"ה דרגלים חל מאורתא משעת כניסת הרגל אף דאינו זמן הקרבה. מ"מ כיון שצריך לאתויי מעיקרא מחייב וקאי. גמרא. ופי' תוס' היינו דאם נדר קודם הרגל ומחוייב ועומד לפני הרגל הוי כולי' רגל ואם נכנס קצת מליל הרגל ואח"כ נדר ליכא כוליה רגל ואינו עולה למנין:

[אות ב] **וליובלות**. יובלות בי' בתשרי הוא דכתיב ביה"כ תעבירו שופר הא מני ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא היא דאמר מר"ה חייל יובל וכו' גמ':

[אות ג] **בהרע"ב ד"ה ולנטיעה וכו'. לצאת מידי ערלה עד ט"ו בשבט**. ולב"ש עד א' בשבט. ובזה ב"ש לקולא וב"ה לחומרא בפירות שחנטו בשנה הרביעית בין א' שבט לט"ו בשבט דלב"ש אין בו משום ערלה ולב"ה הוי ערלה והא דלא קתני בעדיות גבי מקולי ב"ש וחומרי ב"ה. דכי אתשיל לענין מעשר חדש וישן אתשיל דל"ש בזה חומרא וקולא. טורי אבן בחי' אבני שהם:

[אות ד] **ולירקות**. הא דלא קתני סתם למעשרות ויהיה בכללו מעשר דגן ומעשר ירק. משום דס"ד דבכללו ג"כ מעשר בהמה וכר"ש. גמרא, (עיין תוס' דף י"ב ד"ה אחד):

[אות ה] **בהרע"ב ד"ה ולירקות. שאין תורמין מן הירק שנלקט לפני ר"ה**. בירק אזלינן בתר לקיטה בין לענין מעשר דהיינו לעשר מחדש על הישן או לעשר מעשר שני או מעשר עני בין לענין שביעית ור"ה שלו בא' בתשרי (ודעת תוספ' דלקיטה היינו גמר פרי אלא כיון דמסתמא לוקטים אותם מיד בשעת גמרו נקטו בלשון לקיטה) ובאילנות למעשר ולערלה ולרבעי אזלינן בתר חנטה ור"ה שלו ט"ו בשבט. וגם לענין שביעית אזלינן בתר חנטה ולענין ר"ה שלו נראה דלשביעית גם באילנות ר"ה שלו תשרי. וכן מצאתי שכתב הרמ"ז (בחי' לסוכה דף מ' ע"א). בתבואה ובזיתים אזלינן בכל זה בתר שליש. בקטניות קיי"ל דאזלי' בתר גמר פרי דלא כמתני' ז' דפ"ב דשביעית ובאתרוג לענין ערלה ושביעית דינו כשאר אילן. ולענין מעשר פלוגתא דר"ג ור"א (בפ"ב מ"ו דבכורים) עיי"ש:

משנה ג

[אות ו] **על ששה חדשים**. הוא מלתא דפסיקא דאין יוצאין רק על ו' חדשים דכל זמן שבית המקדש קיים דיוצאים על אייר אין יוצאין על אב דבזמן שיש שלום אין צום כדאי' בסוגיין. טורי אבן:

[אות ז] **תי"ט סוף ד"ה ועל אדר. דביום ל"א נתקדש**. גמרא. וא"ת כיון דלא נפקי על אדר ב' האיך ידעו [בני הגולה] דנתעברה השנה אם עיברו השנה אחר שיצאו שלוחי אדר דהא יכולין לעבר כל אדר כדאיתא (פ"ז דעדיות) וי"ל כיון דשלוחים יוצאים על ניסן ממילא ידעי כשיגיע ר"ח ואין שלוחים יוצאים אם כן השנה מעוברת עכ"ל תוס' (דף י"ט ע"ב) ד"ה מתני'. ובטורי אבן תמה דמ"מ אם עיברו השנה אחר פורים יהא השלוחים יוצאים להודיע שנתעברה השנה דהא במקום רחוק מהלך י"ד יום לא יהיה יודעים ביום י"ד דנתעברה שנה דהא יחשבו שהשלוחים עדיין לא היה אפשר לבוא להודיע אימת ר"ח ניסן עיין שם:

משנה ד

[אות ח] **תי"ט ד"ה שבהם השלוחין. אבל בשאר חדשים אין חילול שבת**. בטורי אבן תמה בזה דהא בלא"ה אף אם גם בשארי חדשים יציאת עדים ממהר שליחות השלוחים לא היה תועלת בזה דמה שעתה מאחרים יציאת השלוחים יום א' נגד זה יש להם פנאי יום יותר ללכת. כיון דמעברים החדש. ודוקא בניסן ותשרי דהוא בט"ו בחדש ואם יקדשו החדש ביום א' יהיה י"ט ביום א' ולא יוכל ללכת יותר מאלו הוקבע ר"ח בשבת בזה שפיר ממהר יציאת השלוחים משא"כ באינך עיין שם:

משנה ט

[אות ט] **במשנה מחללים את השבת**. ואפי' עדים המעידים עליהם כשאין ב"ד מכירים עדי החדש מחללים השבת כדמוכח ברפ"ב. תוס':

פרק ב

משנה א

[אות י] **משקלקלו המינין**. היינו שאירע יום למ"ד של אדר בשבת ולא נראה החדש בזמנו והביתוסין מתאוין שיהא יום ראשון של פסח בשבת כדי שתהא הנפת העומר בא' בשבת ועצרת באחד בשבת לפי שהיו דורשים ממחרת השבת שבת בראשית כמשמעו כך פי' בקונטרס וכתבו תוס' ע"ז וא"ת ומה מרויחים והלא מתקלקלין לענין פסח וי"ל דלא חשיבי להו קלקול משום דדרשינן אתם ואפי' מזידים (כדלקמן במשנה דס"פ) עכ"ל ובירושלמי איתא וז"ל מעתה על ניסן לא יקבלינן על שאר ירחי יקבלינן. ומשני זו בפני זו ע"ש.

משנה ח

[אות יא] **דמות צורות לבנות.** ואף דכתיב לא תעשון אתי. לא תעשון כדמות שמשיי המשמשים לפני במרום שאני ר"ג דאחרים עשו לו (ואף דאמירה לנכרי שבות. הכא לא גזרו משום מצוה. תוספות) ואב"א להתלמד עבד. גמרא. ובתוספות (יומא דף נ"ד) ד"ה כרובים בסוף הדבור כתבו דשמשים שבמדור העליון אסור אפילו באחרים עושים לו דכתיב לא תעשון תרי זימני וקשה לי א"כ למה צריכים דרשא דגם אתם למעט נכרי משליחות. הא מדאצטריך לא תעשון לאסור ע"י אחרים מוכח דאין שליחות לנכרי. דאלו יש שליחות ממילא אסור דהוי כשלוחו. ואי דאין שליח לדבר עבירה. הא לחד לישנא בפרק קמא דמציעא אם השליח לאו בר חיובא ל"ש בי' אשלד"ע. וא"כ נכרי דאינו מוזהר על לא תעשון ל"ש בי' אשלד"ע. וגם לאידך לישנא דאי בעי עביד י"ל דנכרי דודאי עביד ל"ש בי' אשלד"ע ועי' מל"מ (הלכות מלוה ולוה פ"ה הי"ד) וצ"ע:

פרק ג

משנה א

[אות יב] **במשנה ולא הספיקו לומר מקודש.** הא דלא קתני לומר מקודש מקודש כדקתני בסיפא. היינו דאם הספיק לומר הראש ב"ד מקודש אף דלא הספיקו להשיב העם מקודש מקודש מ"מ מהני. דאין זה בכלל דין. משא"כ בסיפא דקתני איך עושים לכתחלה מש"ה קתני ויאמרו מקודש מקודש. טורי אבן:

[אות יג] **בהרע"ב ד"ה נחקרו. ונקדשיה בלילה.** היינו דאם לילה זמן קידוש היה אפשר לקדש בלילה יום ל' העבר. אבל כיון דאין מקדשים בלילה א"א לקדש ביום ל"א את יום ל' כיון דמפסיק זמן שאינו ראוי לקידוש. הרשב"א:

[אות יד] **בהרע"ב ד"ה יעמדו. בזמן שיש שהות לומר.** משמע אף אם ראוהו ביום אלא דלא היה פנאי לומר מקודש עד שחשכה כשמקדשים למחר צריך שיעידו דאם לא על עדותן של אלו על מה יקדישו וכ"נ מפירש"י. אבל לפי מ"ש התוספות הטעם דבראוהו בלילה א"א לדון ראיה לשמיעה דאין מקבלים עדים בלילה א"כ בראוהו ביום ולא הספיקו לומר מקודש יכולים לקדש למחר על ראייתם:

משנה ז

[אות טו] **בהרע"ב ד"ה אם קול שופר. העומד חוץ לבור.** והרא"ש כתב דמה הבחנה יש אם הוא קול שופר או קול הברה. א"ו דפירושא דמתני' אם קול שופר שמע היינו

דהעומדים בבור הם שומעים קול שופר יצאו. ואם קול הברה היינו העומדים על שפת הבור:

משנה ח

[אות טז] **במשנה כל שאינו מחוייב בדבר**. אין הרצון בזה שאינו מחויב כלל אלא ר"ל כל שאינו מחויב מחמת וודאי אף שהוא מחוייב מספק אינו מוציא וזהו שאמרו בברייתא דטומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שא"מ אנדרוגינוס מוציא את מינו ולא את שא"מ. וא"ת טומטום אמאי אינו מוציא את מינו והא הוי ס"ס ספק שמא התוקע הוא זכר ואת"ל נקיבה שמא השומע ג"כ נקיבה. י"ל דס"ס כהאי שהוא בתרי גופי ל"א. ומצאתי שהקשה כ"כ בספר טורי אבן ותירץ דלפעמים תהפך ספיקי דטומטום זה התוקע לאידך גיסא דאם טומטום אחר יבוא להוציאו במצוה שאין הנשים חייבות תאמר נמי שמוציאו מכח ס"ס הנ"ל הרי להוציא הוא לטומטום אחר אזלת לקולא משום ספק שמא הוא זכר וכשטומטום אחר בא להוציא אותו מספקינן ליה בנקיבה והוי תרי ס"ס דסתרי אהדדי ודמי למ"ש תוס' (נדה דכ"ח) עיי"ש. ונפלאתי על כבודו הגדול דאינו דומה כלל וכלל דהתם על השני ביאות ביחד ליכא ס"ס להתירם דליכא רק ס' אחד שמא אינו ולד אבל אידך צד ספק שמא זכר או נקיבה ממנ"פ חד ביאה באיסור אבל הכא לעולם אף אם יהיה פעמים רבות כן שטומטום זה יוציא אחר ואחר לאחר יהיה הכל ס"ס שמא כולם זכרים ושמא כולם נקיבות. וע"כ נראה נכון כמ"ש. וכ"כ הרא"ם בביאורו לסמ"ג הלכות מגילה על קושיתו כעין זה בטומטום בקריאת מגילה והביאו הפר"ח בדיני ס"ס. ומהור"ח אלפנדר"י (בתשובת מוצל מאש) כ' שיש ללמוד כן מהא דקדושין ספיקות בספיקות אסורין לבוא זב"ז והא ס"ס הוא אם זהו ממזר אם לא ואת"ל דהוא ממזר דלמא גם היא ממזרת. אע"כ משום דהוי בתרי גופי לא אמרי'. אלא דאין זה ראיה דהתם יש לעשות הס"ס כנ"ל ויש ג"כ צד לעשותו לחומרא ולומר ס' אם האיש הזה כשר וישא ממזרת את"ל דהוא ממזר דלמא היא כשרה עכ"ל. ובמחכ"ת זה אינו דלקולא הוי שפיר ס"ס ספק שמא שניהם ממזרים או ספק שניהם כשרים ואין כאן איסור רק בחד צד שהאחד כשר והא' ממזר וזהו לא מיקרי ב' ספיקות שמא הוא ממזר והיא כשרה או להיפוך דהא מ"מ הכל רק חד ביאת ממזר בקהל ד' וא"כ הוי חד צד לאיסור דהיינו דא' מהם כשר וא' ממזר ושני צדדים להתירא דשמא שניהם ממזרים ושמא שניהם כשרים. וכן אם הוא מחוייב אלא שחיובו רק מדרבנן אינו מוציא זולת אם האחר ג"כ אינו מחוייב כ"א מדרבנן כגון שבא הקטן להוציא בבהמ"ז למי שלא אכל אלא שיעורא דרבנן כגון כזית או כביצה כדאיתא בברכות (דף כ'.) ובאם גם הקטן אכל רק כזית אינו מוציא

דהוי הגדול חד דרבנן והקטן ב' דרבנן תוס' (מגילה ד' י"ט ע"ב). ואני מגמגם בדין זה דהא חזינן דגדול שאכל כזית מוציא למי שאכל כדי שביעה והטעם דהוא ברכת המצות ואף בלא אכל כלל מדינא יכול להוציא אלא דבעי לאכול כזית משום אסמכתא ואכלת ושבעת מי שאכל הוא שיברך. א"כ גם בקטן שאכל כזית ראוי הי' להוציא מי שאכל כדי שביעה ואינו מעכב בזה כ"א הקטנות דהגברא בעצמו לאו בר חיובא כלל וא"כ ממילא יכול להוציא לגדול שאכל כזית ולא מקרי ב' דרבנן דמה שאינו מחויב עתה מצד שלא אכל רק כזית אינו מזיק דמ"מ בר חיובא מקרי אילו יאכל כ"ש ויכול להוציא בני חיובא דאוריי'. ונ"ל דזהו כוונת הרא"ם שהביא המג"א (סי' תרפ"ט סק"ד) ומ"ש שם הטעם דבידו לאכול כ"ש נלע"ד שזהו טעם ליסוד הדין דגדול שאכל כזית שיכול להוציא את מי שאכל כ"ש אף דאינו דומה לשופר וכדומה דיצא מוציא דהתם החיוב מוטל עליו מצד עצמו ואין לו מקום להפטר ממנו אלא דכבר יצא זהו מקרי בר חיובא. אבל בהמ"ז כ"ז שלא אכל לא מקרי בר חיובא דאינו מחויב לאכול כ"ש. ומש"ה הטעם דמ"מ כיון דבידו לאכול כ"ש ולהתחייב בבה"מ מקרי בר חיובא ודברי התוס' צע"ג. ובספר דגול מרבבה כ' אם הקטן התפלל ערבית א"י להוציא בקידוש למי שג"כ כבר התפלל דהוי הקטן תרי דרבנן ולא מפיק חד דרבנן. ובמח"כ ז"א דהא בקידוש הדין דאם יצא מוציא א"כ מה שהקטן כבר התפלל ליכא חסרון בזה דגדול כה"ג שכבר התפלל יכול להוציא למי שלא התפלל דאף בקידש ממש לעצמו יכול להוציא וא"כ אנו דנין רק מכח פטור דקטנות והוה רק חד דרבנן ועיין מ"ש בגליון (מ"ד פ"ב דמגילה):

פרק ד

משנה ח

[אות יז] **בתי"ט ד"ה אין מעבירין. דהא בעידנא**. ובמג"א (סי' תמ"ז סק"ב) הביא בשם ש"ל לתרץ דהא דל"ק מטעם דלא הוי בעידנא היינו דהעשה דרבים דחי ל"ת אף בעידנא דמעקר לאו לא מקיים העשה: